

7.5.2026

EOAK/3760/2025

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Susanna Lindroos-Hovinheimo

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Anne Ilkka

PERUUKIN SAAMINEN

Tiivistelmä

AOA ei todennut lainvastaista tai virheellistä menettelyä hyvinvointialueen ratkaisussa peruukin myöntämisessä lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

Apuvälineen tarve on arvioitava käyttäjälähtöisesti, oikea-aikaisesti ja yksilöllisesti ja apuvälineen valinta on tehtävä yhteisymmärryksessä potilaan kanssa. Oikeusasiamiehen ratkaisukäytännössä on korostettu yksilöllisen harkinnan merkitystä apuvälineratkaisua tehtäessä. Peruukin myöntäminen on aina yksilölliseen harkintaan perustuva lääketieteellinen hoitopäätös. Ratkaisuun ja peruukin ominaisuuksien valintaan vaikuttavat asiakkaan yksilölliset ominaisuudet ja peruukin käyttötarkoitus. Asian arvioinnissa olennaista on se, että ratkaisusta käy ilmi, miten luovutusperusteita on päätöksen saajan kohdalla sovellettu tai miten muutoin asia on yksilöllisesti arvioitu.

Kantelija katsoi, ettei hyvinvointialueen myöntämällä palvelusetelin arvolla saanut hänen yksilölliset tarpeensa täyttävää peruukkia.

Hyvinvointialueen selvityksen mukaan kantelijalle oli myönnetty palveluseteli yksilölliseen peruukkiin. Palvelusetelin arvossa oli otettu huomioon kantelijan ihosairauden aiheuttamat erityistarpeet ja pään muoto. Hyvinvointialueen käsityksen mukaan kantelijalle myönnetyllä maksusitoumuksella oli mahdollista saada kantelijan yksilölliset lääketieteelliset tarpeet täyttävä peruukki. Hyvinvointialueen käsityksen mukaan hintaan vaikutti haluttu hiusten pituus sekä palveluntuottajien väliset erot tuotteiden hinnoissa ja ominaisuuksissa.

Lisäksi kantelijalle oli myönnetty kantelijan työstä ja liikunnasta johtuvan normaalia suuremman kulumisen vuoksi maksusitoumus kantelijan vanhemman peruukin korjaukseen, minkä jälkeen kantelijalla oli kaksi peruukkia käytössään.

1 KANTELU

Kantelija arvosteli hyvinvointialueen menettelyä peruukin myöntämisessä lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä. Kantelun mukaan hyvinvointialueen myöntämällä palvelusetelin arvolla ei saanut hänen tarpeidensa mukaista peruukkia.

Kantelija katsoi, ettei hänen yksilöllisiä tarpeitaan oltu otettu huomioon eikä häntä oltu kuultu palvelusetelin arvosta päätettäessä. Kantelun mukaan kantelijalle oli myönnetty listahinnan mukainen palveluseteli, ilman yksilöllistä harkintaa.

Kantelija oli perustellut peruukin ominaisuuksiin liittyviä tarpeitaan päänahan ihottumalla, josta hän oli toimittanut aikaisemmin ihotautilääkärin lausunnon sekä sillä, että liikunta ja työskentely pölyisessä varastossa kuluttavat keinohiusta niin, ettei peruukki pysy käyttökelpoisena pitkään.

Kantelun liitteiden mukaan hyvinvointialueen myöntämässä 1004 euron palvelusetelissä on jo otettu huomioon kantelijan lääketieteelliset erityistarpeet. Kantelija oli toimittanut kantelun liitteenä hinta-arvion, jonka mukaan hänen tarpeitaan vastaava peruukki maksaisi 1350 €.

Kantelija oli tehnyt palvelusetelipäätöksen jälkeen muistutuksen hyvinvointialueelle ja saanut siihen vastauksen, mutta palvelusetelin arvoa ei oltu muutettu.

2 SELVITYS

2.1 Asiakirjat

3 RATKAISU

Olen tutkinut asian, mutta en ole havainnut siinä oikeusasiamiehen toimenpiteitä edellyttävää lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä.

Perustelen ratkaisuani seuraavasti.

3.1 Hyvinvointialueen lausunto ja selvitys

Hyvinvointialue totesi lausunnossaan ja selvityksessään, että kantelijalle on myönnetty lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä peruukki kuntoutuskoordinaattorin tekemällä hoitoratkaisulla. Hoitoratkaisut perustuvat terveydenhuollon ammattihenkilöiden lausuntoihin. Palvelu on myönnetty järjestettäväksi palvelusetelillä hyvinvointialueen Peruukkipalvelun sääntökirjan (17.11.2022) mukaisesti. Sääntökirja noudattaa sosiaali- ja terveysministeriön Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet (2023) -oppaassa kohdassa 06 30 03 kuvattuja periaatteita.

Peruukkia koskeva hoitoratkaisu on yksilöllisin perustein katsottu kuuluvaksi luokkaan ”Peruukki, yksilöllinen”. Tähän luokkaan kuuluva peruukki myönnetään lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi käyttäjälle, joka tarvitsee peruukkia pysyvän hiustenlähdön vuoksi. Peruukin tulee sääntökirjan määrittelyn mukaisesti soveltua käyttäjälle, jolla on erityistarpeita esimerkiksi ihosairaudesta johtuen. Tähän luokkaan myönnettävän palvelusetelin arvoksi on hyvinvointialueella määritelty ilman arvonlisäveroa 800 €, eli 25,5 % arvonlisäverolla setelin arvoksi muodostuu 1 004 €.

Kantelijalle on myönnetty yksilöllinen peruukki, joka myönnetään pysyvän hiustenlähdön vuoksi, ja jonka tulee soveltua käyttäjälle, jolla on ihosairauden aiheuttamia erityistarpeita. Hoitoratkaisussa on huomioitu asiakkaan erityistarpeet johtuen ihosairaudesta ja pään muodosta. Myönnettäessä yksilöllistä peruukkia, on huomioitu, ettei tavallinen vakiomateriaaleista valmistettu peruukki sovellu asiakkaalle iho-ongelmien vuoksi. Asiakas on kertonut, että hän työskentelee olosuhteissa, mitkä aiheuttavat lisäkulumista peruukille. Lisäksi fyysinen aktiivisuus lisää peruukkiin kohdistuvaa kulutusta. Näistä syistä asiakkaalle on myönnetty korjauskulut kattamaan edellisen peruukin korjaus 19.6.2025.

Kantelija on pyytänyt käyttäjäkokemukseen perustuen tarjouksen palveluntuottajalta hänelle sopivasta mallista, minkä hinta-arvio on ollut 1350 €. Kyseistä asiakkaalle soveltuvaa sopivaa mallia saa palveluntuottajalta myös hintaan, minkä palvelusetelin hinta kattaa. Hintaan vaikuttaa halutun peruukin hiusten pituus.

Sosiaali- ja terveysministeriön valtakunnallisissa luovutusperusteissa ei ole määritelty, että luovutettavan peruukin hiusten pitäisi tarkasti vastata menetettyjä hiuksia.

Hyvinvointialue katsoo, että asiakkaalle myönnetty palveluseteli riittää kattamaan lääkinnällisen kuntoutuksen valtakunnallisten luovutusperusteiden mukaiset päivittäisiin toimintoihin liittyvät tarpeet yksilöllisesti arvioitu tilanne huomioiden. Palvelusetelin sääntöjen mukaisesti asiakas voi itse valita käyttämänsä palveluntuottajan. Asiakkaan tulee huomioida, että palveluntuottajien välillä voi olla eroavaisuuksia tuotteiden hinnoissa ja ominaisuuksissa.

3.2 Keskeiset oikeusohjeet

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Potilaslain 3 §:n 2 momentin mukaan potilaalla on oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon. Hänen hoitonsa on järjestettävä ja häntä on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja hänen yksityisyyttään kunnioitetaan.

Terveydenhuoltolain 29 §:n mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä potilaan sairaanhoitoon liittyvä lääkinnällinen kuntoutus. Apuvälinepalvelut sisältyvät lääkinnälliseen kuntoutukseen.

Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutuksesta annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen (1363/2011) 2 §:n mukaan apuvälineen tarve on arvioitava käyttäjälähtöisesti, oikea-aikaisesti ja yksilöllisesti. Tarpeen arvioinnissa on otettava huomioon potilaan toimintakyky, elämäntilanne ja elinympäristön apuvälineen toimivuudelle asettamat vaatimukset. Apuvälineen valinta on tehtävä yhteisymmärryksessä potilaan kanssa ja tarvittaessa hänen laillisen edustajansa, läheisensä tai omaisensa kanssa. Ennen apuvälineen valintaa potilaalle on annettava tietoa apuvälineen valintaan liittyvistä vaihtoehdoista ymmärrettävällä tavalla.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetun lain (569/2009) 7 §:ssä säädetään palvelusetelin arvon määräytymisestä. Hyvinvointialueen tulee määrätä palvelusetelin arvo niin, että se on asiakkaan kannalta kohtuullinen. Kohtuullisuutta arvioitaessa on otettava huomioon kustannukset, jotka aiheutuvat hyvinvointialueelle vastaavan palvelun tuottamisesta hyvinvointialueen omana tuotantona tai hankkimisesta ostopalveluna sekä asiakkaan maksettavaksi jäävä arvioitu omavastuuosuus. (1 momentti)

Saman lain mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 4 ja 5 §:ssä asiakkaalle maksuttomiksi säädettyjen sosiaali- ja terveystalvelujen hankkimiseksi annettavan palvelusetelin arvo tulee määrätä niin, että asiakkaalle ei jää maksettavaksi omavastuuosuutta. Tästä poiketen lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineen hankkimiseksi annettavan palvelusetelin arvon tulee olla sellainen, että sillä voi hankkia asiakkaan yksilöllistä tarvetta vastaavan tavanomaisen apuvälineen. Asiakas saa kuitenkin halutessaan hankkia palvelusetelin arvoa kalliimman apuvälineen, jolloin hänen tulee itse maksaa valitsemansa apuvälineen hinnan ja palvelusetelin arvon välinen hinnanero. (2 momentti)

3.3 Asian arviointi

Perustuslain ja potilaslain mukaan potilaalla on oikeus riittäviin terveystalveluihin sekä laadultaan hyvään hoitoon ja kohteluun.

Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutuksesta annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen 2 §:n mukaan apuvälineen tarve on arvioitava käyttäjälähtöisesti, oikea-aikaisesti ja yksilöllisesti. Apuvälineen valinta on tehtävä yhteisymmärryksessä potilaan kanssa.

Oikeusasiamiehen ratkaisukäytännössä on korostettu yksilöllisen harkinnan merkitystä apuvälineratkaisua tehtäessä. Peruukin myöntäminen on aina yksilölliseen harkintaan perustuva lääketieteellinen hoitopäätös. Ratkaisuun ja peruukin ominaisuuksien valintaan vaikuttavat asiakkaan yksilölliset ominaisuudet ja peruukin käyttötarkoitus. Asian arvioinnissa olennaista on se, että ratkaisusta käy ilmi, miten luovutusperusteita on päätöksen saajan kohdalla sovellettu tai miten muutoin asia on yksilöllisesti arvioitu.

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut oppaan Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet 2023; Opas apuvälinetyötä tekeville ammattilaisille ja ohjeita asiakkaille ([STM julkaisuja 2023:13](#)). Oppaan tavoitteena on yhtenäistää lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteita ja toimia terveydenhuollon ammattilaisten työn ohjeistuksena sekä apuvälineitä tarvitsevien henkilöiden tiedonlähteenä. Oppaassa on kuvattu apuvälinepalveluprosessia ja apuvälineratkaisun tekemistä. Oppaassa korostetaan yksilöllisen harkinnan perusteella tehtyä apuvälinetarpeen arviointia. Apuvälineratkaisu tulee aina tehdä yksilöllisesti ja perustellen (myönteinen sekä kielteinen). Ratkaisu perusteluineen tulee kirjata potilasasiakirjoihin.

Oppaan kohdassa 06 30 03 Peruukit (s.114) korostetaan asiakkaan yksilöllisiä tarpeita peruukin valinnassa. Esimerkiksi työolosuhteista tai muusta hyvin perustellusta syystä johtuvan peruukin kulumisen vuoksi voidaan luovuttaa tarvittaessa enemmän kuin yksi peruukki/vuosi. Ensisijaisesti luovutetaan vakiomallisia keinokuituhiusperuukkeja, mutta lääketieteellisestä tai muusta yksilöllisestä syystä johtuen (esim. allergia/työolosuhteet) voidaan luovuttaa vakiomalleista poikkeava peruukki (esim. luonnonhiusperuukki). Mittatilausperuukki voidaan luovuttaa esimerkiksi poikkeuksellisen päänympärysmitan, pään muodon tai muun yksilöllisen syyn vuoksi. Palveluvalikoimasta poikkeava peruukin luovuttaminen edellyttää alan erikoislääkärin (esim. ihotaudit, lastentaudit) tekemää arviointia ja asiakkaan yksilöllisen tarpeen perusteella toteamaa tarvetta.

Hyvinvointialueilla voi olla edellä mainitun STM:n oppaan lisäksi tarkempia ohjeita eri apuvälineiden myöntämiskäytännöistä. Oikeusasiamiehen ratkaisukäytännössä on korostettu, että organisaation ohjeilla ei kuitenkaan voida sivuuttaa potilaan yksilölliseen tarpeeseen perustuvaa arviointia.

Hyvinvointialueen lausuntoonsa ja selvitykseensä liittämässä Peruukkipalvelun sääntökirjassa on yleisiä ohjeita palvelusetelillä tuotettavista palveluista sekä yksityiskohtaisempia ohjeita peruukkipalvelusta. Peruukkien osalta on mainittu kolme peruukkiluokkaa: Peruukki, vakiomalli; Peruukki, vakiomalli, erityistarve; Peruukki, yksilöllinen.

Yksilöllisen peruukin osalta todetaan seuraavaa:

”soveltuu lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineeksi käyttäjälle, joka tarvitsee sitä pysyvän hiustenlähdon vuoksi. Malleja tulee olla useita ja niitä tulee olla toimitiloissa sovitettavissa. Valikoimassa tulee olla useita koko-, väri- ja pituusvaihtoehtoja. Peruukin tulee soveltua käyttäjälle, jolla on erityistarpeita esimerkiksi; ihosairaudesta johtuen (pohjamateriaalin tulee olla sileä, eikä siinä saa olla arkaa päänahkaa painavia kohoumia), erikoisen muotoisesta päästä johtuen, (peruukin tulee olla muotoiltavissa pään muodon mukaan) tai peruukki valmistetaan erityisen haastavista erityistarpeista johtuen aitohiuksista mittatilaustyönä. Yksilöllinen peruukki luovutetaan käyttäjälle, jonka erityistarpeet ovat poikkeuksellisen haastavat ja perustuvat lääketieteellisten erikoisalojen arvioihin.”

Asiassa saadun selvityksen mukaan kantelijalle on myönnetty palveluseteli yksilölliseen peruukkiin. Apuvälineen valinnassa on otettu huomioon hänen ihosairautensa aiheuttamat erityistarpeet ja pään muoto. Työstä ja liikunnasta johtuvan normaalia suuremman kulumisen vuoksi kantelijalle on myönnetty maksusitoumus vanhemman peruukin korjaukseen, minkä jälkeen kantelijalla on kaksi peruukkia käytössä.

Hyvinvointialueella on järjestämisvastuu apuvälinepalveluista ja siten hyvinvointialue voi päättää apuvälinepalvelujen tuottamistavan. Pääsääntöisesti hyvinvointialueen on kilpailutettava hankintansa. Hyvinvointialue voi myöntää apuvälineen hankintaan maksusitoumuksen yksityiselle palveluntuottajalle, jonka kanssa hyvinvointialue on tehnyt sopimuksen, taikka hyvinvointialue voi myöntää palvelusetelin hyvinvointialueen hyväksymälle palveluntuottajalle.

Lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineet sekä niiden sovitus, tarpeellinen uusiminen ja huolto ovat käyttäjälle maksuttomia. Palvelusetelilain 7 §:ssä säädetään palvelusetelin arvon määräytymisestä. Pykälän 2 momentin mukaan asiakkaalle maksuttomiksi säädettyjen sosiaali- ja terveystalvelujen hankkimiseksi annettavan palvelusetelin arvo tulee määrätä niin, että asiakkaalle ei jää maksettavaksi omavastuuosuutta. Tästä poiketen lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineen hankkimiseksi annettavan palvelusetelin arvon tulee olla sellainen, että sillä voi hankkia asiakkaan yksilöllistä tarvetta vastaavan tavanomaisen apuvälineen.

Hyvinvointialueen lausunnon mukaan hyvinvointialueen myöntämän palvelusetelin arvolla on mahdollista saada lääkinällisen kuntoutuksen luovutusperusteiden mukainen kantelijan yksilöllisesti arvioidut lääketieteelliset tarpeet täyttävä peruukki. Hyvinvointialueen käsityksen mukaan hintaan vaikuttaa haluttu hiusten pituus ja palveluntuottajien välillä voi olla eroja tuotteiden hinnoissa ja ominaisuuksissa.

Asiassa saadun selvityksen perusteella en ole voinut todeta lainvastaista tai virheellistä menettelyä hyvinvointialueen ratkaisussa apuvälineen myöntämisessä. Asia ei anna aihetta toimenpiteisiini.

Lähetän ratkaisuni tiedoksi hyvinvointialueelle.